

บทบาทของสหกรณ์ชุมชนกับการแก้ปัญหาหนี้สินครัวเรือนชุมชนประมงพื้นบ้าน

The Role of Community Cooperatives to Solving Household Debt of Small-Scale Fishing Communities

อนุวัตร วอลลี, ซากี นิเซ็น, รอปืออะ กือจี้,
อานีสาร์ ปือฮะ, ฮัสนะ บุญทวี, อีฟพะห์ มะเกะ,
ฮุสนา ตีมุง, อัदनัน อัลฟารีตี และ รอวียะห์ อาเซ็งบาราแม
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

**Anuwat Worlee, Zaki Nisen, Ropiah Kueji, Aneesa Bueha,
Hasnah Boonthave, Iffah Makea, Husna Teemung,
Adnan Alfariti and Rowiyah Asengbaramae**
Fatoni University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: anuwatworlee@ftu.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยนี้เพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงหนี้สินและเพื่อค้นหาตัวแบบนวัตกรรมการแก้ปัญหาหนี้สินครัวเรือนของชาวประมงพื้นบ้านจำนวน 226 คน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผ่านการลงพื้นที่และสำรวจบริบทเชิงพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่าโมเดลตัวแบบนวัตกรรมการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการหนี้สินและการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการรายได้ของชาวประมงพื้นบ้านที่มีหนี้ผูกพันกับระบบเก่าแก่หรือระบบอุปถัมภ์ผ่านกลไกการเข้ามาช่วยเหลือของสหกรณ์ชุมชน มีศักยภาพและมีโอกาสที่จะทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถหลุดพ้นจากภาวะหนี้สินนอกระบบที่ผูกพันกับเก่าแก่หรือผู้อุปถัมภ์มาเป็นระยะเวลาช้านานได้ แต่ด้วยขีดความสามารถที่จำกัดของสหกรณ์ชุมชนจึงจำเป็นต้องดึงศักยภาพหรือจุดแข็งของสหกรณ์อิสลามในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการหนุนเสริมแก้ปัญหาด้วย นอกจากนี้เมื่อมีการพิจารณาตัวแบบดังกล่าวที่ทีมวิจัยได้นำเสนอ ก็พบว่า แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินของชาวประมงพื้นบ้านที่ปรากฏตามกระบวนการที่ได้นำเสนอในตัวแบบดังกล่าวก็ยังมีความยั่งยืนอีกด้วย เนื่องจากกลไกในการแก้ปัญหาไม่ได้ใช้กลไกการเข้ามาช่วยเหลือจากสหกรณ์อิสลามที่มีความเข้มแข็งเพียงอย่างเดียว แต่นักวิจัยได้ออกแบบกลไกสำคัญผ่านการใช้ต้นทุนเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่เป้าหมายร่วมด้วย ดังนั้นการแก้ปัญหาหนี้สินชาวประมงพื้นบ้านที่ผูกพันกับระบบเก่าแก่หรือระบบอุปถัมภ์ที่ฝังอยู่ในชุมชนนี้จึงมีโอกาสสำเร็จสูง และสามารถนำโมเดลนี้ไปใช้ในการแก้ปัญหาลักษณะเดียวกันกับชุมชนประมง

* วันที่รับบทความ : 24 ตุลาคม 2567; วันแก้ไขบทความ 8 พฤศจิกายน 2567; วันตอบรับบทความ : 13 พฤศจิกายน 2567

พื้นบ้านอื่นๆ ที่มีบริบทชุมชน ต้นทุนเดิมในชุมชนและสภาพปัญหาที่ใกล้เคียงกับชุมชนเป้าหมายที่นักวิจัยได้ศึกษาในงานวิจัยได้

คำสำคัญ: หนี้สินครัวเรือน; ชาวประมงพื้นบ้าน; สหกรณ์ชุมชน; ระบบอุปถัมภ์; ความยากจน

Abstract

The main objective of this research is to explore debt risk management approaches and develop an innovative model for addressing household debt among 226 local fishermen. Using participatory action research, collected quantitative and qualitative data through fieldwork, surveys, in-depth interviews, and focus groups with stakeholders. The findings suggest that the innovative model for managing debt risk and improving income capabilities for indebted local fishermen, often tied to patronage systems, has significant potential. Community cooperatives can help these fishermen escape long-standing informal debt, but their limited capacity necessitates collaboration with local Islamic cooperatives. Moreover, the proposed model demonstrates sustainability, as it does not rely solely on support from strong Islamic cooperatives. The researchers designed key mechanisms utilizing existing local resources, increasing the likelihood of success in resolving the debt issues of local fishermen. This model can also be adapted to similar challenges in other fishing communities with comparable contexts and problems.

Keywords: Household debt; Small-scale fishermen; Community cooperatives Patronage System; Poverty

บทนำ

ระบบเจ้าแก่หรือระบบอุปถัมภ์ เป็นระบบที่มีการฝังตัวอยู่กับชุมชนประมงพื้นบ้านในหลายๆ พื้นที่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเวลามาช้านานแล้ว เช่นเดียวกับกับชุมชนประมงพื้นปาตาตีโม เทศบาลตำบลตะลุง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นชุมชนประมงพื้นบ้านเก่าแก่ที่มีการสืบทอดอาชีพประมงมานานหลายชั่วอายุคน ก็จะพบว่าระบบเจ้าแก่หรือระบบอุปถัมภ์ก็ได้ฝังตัวอยู่กับชุมชนมาเป็นเวลานานมากกว่า 100 ปี มาแล้วเช่นกัน ซึ่งด้วยระบบเจ้าแก่หรือระบบอุปถัมภ์นี้ ได้สร้างปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อรายได้และการประกอบอาชีพของครัวเรือนประมงพื้นบ้านอย่างมีนัยสำคัญ โดยปัญหาที่มักพบ ได้แก่ การกำหนดราคาที่ไม่เป็นธรรม โดยเจ้าแก่หรือผู้อุปถัมภ์ที่ทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางร่วมด้วย มักจะกำหนดราคาให้ต่ำกว่าราคาจริงตามท้องตลาด ส่งผลให้ชาวประมงได้รับผลตอบแทนที่น้อย ทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลง (Mengge, 2019) อีกทั้งเมื่อมีชาวประมงพื้นบ้านมากู้ยืมเงินกับตนเอง เจ้าแก่หรือผู้อุปถัมภ์มักจะสร้างเงื่อนไขในการจ่ายเงินคืนที่ไม่เป็นธรรม หรือสร้างเงื่อนไขให้ชาวประมงพื้นบ้านไม่สามารถจำหน่ายวัตถุดิบประมงให้กับพ่อค้าคนอื่นได้ยกเว้นกับตนเองเท่านั้น (Channarongkul, 2011) นอกจากนี้ระบบเจ้าแก่หรือระบบผู้อุปถัมภ์ที่ฝังตัวในชุมชนประมงพื้นบ้านตามที่กล่าวข้างต้น ยังทำให้การประกอบอาชีพประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านขาด

ความยั่งยืน เนื่องจากระบบเก่าแก่หรือระบบอุปถัมภ์จะทำให้ชาวประมงขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะและปรับปรุงวิธีการทำงานและการจำหน่ายวัตถุดิบของตนเองได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันและการสร้างรายได้ในระยะยาว (Bene, 2003; Scott, 1972 และ Stein, 1984) ด้วยปัจจัยเหล่านี้จึงทำให้ชาวประมงพื้นบ้านโดยส่วนใหญ่ยังไม่สามารถหลุดพ้นจากภาวะหนี้สินและปัญหาความยากจนได้จนถึงปัจจุบัน (Kusnadi, 2003; Suyanto, 2011) ส่วนสาเหตุหลักสำคัญที่ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านจำเป็นต้องพึ่งพาระบบเก่าแก่หรือระบบอุปถัมภ์เนื่องจากการขาดเงินทุนหมุนเวียน เทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่เหมาะสมและทันสมัยสำหรับการทำประมงที่มีคุณภาพ (Kusnadi, 2003) และมีขีดจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ อีกทั้งนโยบายของรัฐยังไม่เอื้ออำนวย เป็นต้น (Khudori, 2009; Siswanto, 2008 และ Retnowati, 2011) จึงจำเป็นต้องพึ่งพาเก่าแก่หรือผู้อุปถัมภ์ที่มีอยู่ในชุมชนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

แนวทางในการแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมและปัญหาหนี้สินของชุมชนมีแนวทางในการปฏิบัติได้หลายวิธี เช่น การพัฒนากระบวนการประกอบอาชีพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและลดรายจ่ายจากกระบวนการผลิต การใช้นโยบายหรือกลไกของหน่วยงานรัฐเข้ามาแก้ปัญหา เป็นต้น (พงษ์ทิพย์ และคณะ 2562) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย (รังสรรค์ และคณะ 2558, ธัญญพัทธ์ และจงจิต 2564) การทำบัญชีครัวเรือนและการสร้างเครือข่ายรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เป็นต้น (กวิณ และคณะ 2562) สำหรับงานวิจัยนี้นอกจากผู้วิจัยจะนำเสนอสรุปสภาพปัญหาปัจจุบันของชาวประมงพื้นบ้าน บ้านปาตาตีโม เทศบาลตำบลตะลุง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ที่ได้รับผลกระทบจากระบบเก่าแก่หรือระบบอุปถัมภ์ที่ฝังตัวในชุมชนตนเองแล้ว ผู้วิจัยยังได้นำเสนอแนวคิดหรือโมเดลต้นแบบในการบริหารจัดการความเสี่ยงในการประกอบอาชีพและแก้ปัญหาหนี้สินของชาวประมงพื้นบ้านที่ผูกพันกับเก่าแก่หรือผู้อุปถัมภ์ โดยใช้กลยุทธ์ชะกาดและการสนับสนุนด้านสินเชื่อของสหกรณ์อิสลามในพื้นที่อีกด้วย เพื่อสร้างความเข้มแข็งในกับสหกรณ์ประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นสหกรณ์ชุมชนที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของชาวประมงพื้นบ้านเพื่อให้อำนาจในการต่อรองและสร้างความเข้มแข็งในการสมาชิกชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนปาตาตีโม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงหนี้สินครัวเรือนประมงพื้นบ้านที่ผูกพันกับระบบเก่าแก่หรือผู้อุปถัมภ์หรือระบบอุปถัมภ์
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแก้ปัญหาหนี้สินในระดับครัวเรือนในชุมชน ให้หลุดพ้นจากวงจรหนี้สินออกกระบวนผ่านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายสหกรณ์อิสลามในพื้นที่
3. เพื่อค้นหาต้นแบบนวัตกรรมจัดการแก้ปัญหาหนี้สินในระดับครัวเรือน และการยกระดับรายได้ของสหกรณ์ชุมชนบนฐานต้นทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นคณะกรรมการสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ ชมรมประมงพื้นบ้าน คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาหวาน และสมาชิกในชุมชนประมงพื้นบ้านที่มีหนี้สินผูกพันกับเจ้าหนี้หรือผู้อุปถัมภ์ที่อยู่ในชุมชนประมงพื้นบ้าน บ้านปาตาติมอ เทศบาลตำบลตะลุง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จำนวนรวมทั้งหมด 226 คน โดยวิธีการศึกษาของงานวิจัยนี้เป็นการใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผ่านการลงพื้นที่และสำรวจบริบทเชิงพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นที่เกี่ยวข้องการจัดกิจกรรมและประชุมกลุ่มย่อยกับชุมชนท้องถิ่น โดยมีวิธีการในการดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. ลงพื้นที่สำรวจสภาพเดิมและบริบทชุมชนประมงพื้นบ้าน โดยการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประชากร รายได้ ปัญหา และความต้องการของชุมชนประมงในพื้นที่ รวมถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการประกอบอาชีพประมง ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้

- 1.1 การสัมภาษณ์ (Interview) ประธาน คณะกรรมการสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ ชมรมประมงพื้นบ้าน วิสาหกิจชุมชน แกนนำชมรม ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และชาวประมงพื้นบ้าน รวมถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อค้นหาข้อมูลบริบทเดิมของชุมชนประมงพื้นบ้าน

- 1.2 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษาต้นทุนเดิมของชุมชนประมงพื้นบ้านทั้งด้านด้านทรัพยากรในพื้นที่ ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านเศรษฐกิจและด้านการสร้างเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านที่มีอยู่เดิม รวมถึงศึกษาปัจจัยและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อปัญหาหนี้สินของชาวประมงพื้นบ้าน

- 1.3 การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นการเก็บข้อมูลโดยการกระจายแบบสอบถามไปยังกลุ่มเป้าหมายวิจัยที่อาศัยในเขตชุมชนประมงพื้นบ้าน เพื่อวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยกระจายแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 226 ฉบับ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. วิเคราะห์สภาพปัญหาและทำการคัดเลือกสภาพปัญหาของชุมชนประมงพื้นบ้าน โดยสภาพปัญหาของชุมชนประมงพื้นบ้านมีประเด็นปัญหาสำคัญ 2 ปัญหาคือ ปัญหาหนี้สินที่เกิดจากรายได้การประกอบอาชีพไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน (รายได้น้อย) และจากเงื่อนไขหรือข้อผูกมัดของระบบเจ้าหนี้หรือผู้อุปถัมภ์ หรือระบบอุปถัมภ์ที่มีในชุมชน

3. คิดค้นแนวทางในการแก้ปัญหาโดยการสร้างโมเดลการแก้ปัญหาหนี้สินและรายได้ของชาวประมง โดยการออกแบบกระบวนการดำเนินงานเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การยกระดับการบริหารจัดการสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอให้มีศักยภาพมากขึ้น และส่วนที่ 2 โยกย้ายหนี้สินจากเจ้าหนี้ หรือผู้อุปถัมภ์มาอยู่กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ ซึ่งจะเป็นการวางแผนรูปแบบการชำระหนี้สินแบบใหม่ เพื่อแสดงให้เห็นถึง

การเติม Intervention ทั้ง 2 ส่วนนั้น ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สินเก่าแก่ หรือผู้อุปถัมภ์ของ ชาวประมงพื้นบ้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งแก้ปัญหาหนี้สินครัวเรือนในชุมชนประมงพื้นบ้าน และเพิ่มรายได้ให้กับสหกรณ์ชุมชน เพื่อให้ชาวประมงพื้นบ้านหลุดพ้นจากภาวะหนี้สินเรื้อรังที่ผูกพันกับเก่าแก่หรือผู้อุปถัมภ์ โดยอาศัยกลไกสำคัญของสหกรณ์ชุมชนและชมรมประมงพื้นบ้านที่เป็นต้นทุนเดิมที่มีในชุมชน ผ่านการหนุนเสริมด้วยการเพิ่มทุนหมุนเวียนของสหกรณ์อิสลามในพื้นที่ ที่เป็นภาคีเครือข่ายกับสหกรณ์ชุมชน และยกระดับรายได้ของสหกรณ์ชุมชนเพิ่มด้วยการลงทุนที่สร้างกำไรระยะยาว เพื่อให้สามารถโยกย้ายหนี้สินของชาวประมงที่ผูกพันกับเก่าแก่หรือผู้อุปถัมภ์มาอยู่กับสหกรณ์ชุมชนบนเงื่อนไขที่เป็นธรรม และสามารถทำให้ชาวประมงมีรายได้จากการประกอบอาชีพที่สูงขึ้น และหลุดพ้นจากภาวะหนี้สินนอกระบบ และความยากจนได้ ดังแสดงในภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าแกหรือผู้อุปถัมภ์กับหนี้สินชาวประมงพื้นบ้าน

จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า ชุมชนประมงพื้นบ้านกลุ่มเป้าหมายทำประมงทะเลในเขตพื้นที่ชายฝั่งอ่าวไทย โดยมักจะใช้ระยะเวลาในการออกไปหาสัตว์น้ำครั้งละประมาณ 5 - 8 ชั่วโมง/วัน เริ่มออกเรือตั้งแต่ตี 3 และทำการขึ้นฝั่ง 10 โมงเช้า สำหรับชาวประมงที่มีหนี้สินติดค้างกับเจ้าแกหรือผู้อุปถัมภ์ก็จะนำปลามาขายให้กับแพปลา (เจ้าแกหรือผู้อุปถัมภ์) ตามราคาที่เจ้าแกหรือผู้อุปถัมภ์กำหนด โดยจะมีราคาที่ถูกลงกว่าตามท้องตลาด สำหรับชาวประมงที่มีเรือเป็นของตัวเอง หรือไม่ได้มีหนี้ติดค้างกับเจ้าแกหรือผู้อุปถัมภ์ซึ่งมีสัดส่วนประมาณ 10% ก็จะสามารถจำหน่ายวัตถุดิบปลาได้เอง ไม่ว่าจะเป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางหรือไปจำหน่ายเองในตลาดอำเภอ ซึ่งมีระยะห่างประมาณ 5 กิโลเมตร และจะสามารถจำหน่ายได้ในมูลค่าที่สูงกว่าการจำหน่ายให้กับเจ้าแกหรือผู้อุปถัมภ์ โดยชาวประมงพื้นบ้านเหล่านี้มีทั้งที่เป็นเจ้าของเรือเอง และเป็นลูกเรือประมง ส่วนปัญหาที่ชาวประมงประสบอยู่และคิดว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่ออาชีพมากที่สุด คือ มรสุมจากธรรมชาติโดยต้องเผชิญกับภาวะคลื่นลมมรสุม หรือฝนตกหนักกินเวลาประมาณ 3 - 4 เดือน/ปี ขึ้นอยู่กับสภาวะอากาศในปีนั้นๆ ซึ่งส่งผลให้ชาวประมงไม่สามารถออกไปทำประมงได้เต็มที่ จำนวนสัตว์น้ำที่จับได้ลดปริมาณลงอีกทั้งผลพวงจากการจำกัดสิทธิในการทำประมงของหน่วยงานรัฐ โดยมีการจำกัดเขตการทำประมงไม่ให้เรือพื้นบ้านทำการประมงในเขตไม่เกิน 3 ไมล์ทะเลจากชายฝั่ง ทำให้พื้นที่ทำการประมงถูกจำกัดมากขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อรายได้จากการประกอบอาชีพของชาวประมงเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ชาวประมงที่มีหนี้สินติดค้างกับเจ้าแกหรือผู้อุปถัมภ์ก็ไม่สามารถกำหนดราคาขายสัตว์น้ำได้เอง ผู้กำหนดราคาส่วนใหญ่เป็นเจ้าแกหรือผู้อุปถัมภ์ ซึ่งเป็นผู้ที่รวบรวมซื้อสัตว์น้ำของชาวประมงก่อนที่จะนำไปส่งหรือจำหน่ายต่อไปยังผู้ประกอบการค้ารายย่อย (พ่อค้าคนกลาง) นอกจากนี้ยังมีปัญหาต้นทุนในการทำประมงที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนวิธีการทำประมงจากวิธีดั้งเดิมมาเป็นวิธีที่ทันสมัย ซึ่งต้องมีการลงทุนในการเปลี่ยนเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ อย่างมาก ทำให้ต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะต้นทุนค่าน้ำมันซึ่งเป็นต้นทุนผันแปรที่สำคัญที่มีราคาสูงขึ้นจากอดีตมาก ทำให้ชาวประมงมีค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนตั้งต้นในการประกอบอาชีพที่สูงขึ้น ด้วยปัญหาตามที่ได้กล่าวนี้ส่งผลให้ชาวประมงมีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 7,000 บาท ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนมีมากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ดังนั้นหากชาวประมงครัวเรือนใดที่มีรายได้เฉพาะแค่จากการทำประมงเพียงอย่างเดียวก็จะทำให้มีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือนจึงจำเป็นที่จะต้องมีการหยิบยืมจากเจ้าแกหรือผู้อุปถัมภ์ และปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่เป็นปัญหาหลักคือ การขาดทุนทรัพย์ (ทุนสำหรับการทำประมงในแต่ละครั้ง) สาเหตุมาจากช่วงมรสุมชาวประมงจะไม่มีรายได้ทำให้มีการเอาเงินเก็บมาใช้จ่ายในการดำรงชีพ ส่งผลให้เมื่อหมดช่วงมรสุมแล้วไม่มีทุนทรัพย์หลงเหลือสำหรับทำการประมงในรอบใหม่ จึงเป็นผลทำให้ชาวประมงเหล่านั้นต้องพึ่งพิงเงินยืมจากเจ้าแกหรือผู้อุปถัมภ์เพื่อใช้เป็นต้นทุนในการซ่อมบำรุงเรือ ซื้ออุปกรณ์และวัสดุที่จำเป็น สำหรับการทำการประมง เช่น

แห อวน เบ็ด เป็นต้น และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพแม้กระทั่งค่าใช้จ่ายในครัวเรือน อีกทั้งสภาพการเป็นหนี้สินนี้สร้างภาระหนักให้กับชาวประมงพื้นบ้าน เนื่องจากเงื่อนไขของการยืมเงินจากเจ้าแก้ว หรือผู้ประกอบการกำหนดให้ชาวประมงต้องขายวัตถุดิบสัตว์น้ำที่จับได้ให้กับเจ้าแก้วหรือผู้ประกอบการเท่านั้น ซึ่งเป็นราคาที่ขายต่ำกว่าราคาตลาดกลาง การกำหนดราคานี้มักจะไม่เป็นธรรมและชาวประมงจะได้รับผลตอบแทนที่น้อยลง

โมเดลตัวแบบบริหารความเสี่ยง จัดการรายได้และแก้ปัญหาหนี้สินชาวประมงพื้นบ้าน

เนื่องจากหนี้สินที่เป็นปัญหามากของชาวประมงกลุ่มเป้าหมายในปัจจุบัน คือ หนี้สินที่ผูกพันกับเจ้าแก้วหรือผู้ประกอบการในพื้นที่ หากสามารถโยกย้ายหนี้สินของชาวประมงที่ผูกพันกับเจ้าแก้วผู้ประกอบการให้ไปอยู่กับหน่วยงานหรือองค์กรที่ไม่มีการเอาเปรียบมากจนเกินไปหรือมีความเป็นธรรมในการผ่อนชำระหรือจ่ายคืน เช่น สามารถให้อิสระกับชาวประมงในการเลือกจะจำหน่ายเองหรือจำหน่ายให้กับใครก็ได้ ก็จะทำให้ชาวประมงสามารถหลุดพ้นจากวงจรของระบบหนี้สินเจ้าแก้วผู้ประกอบการได้ และจะทำให้ชาวประมงมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากขึ้น เนื่องจากสามารถจำหน่ายวัตถุดิบปลาประมงได้ในมูลค่าที่สูงได้ โดยก่อนที่จะมีวิสัยจะค้นพบโมเดลของการแก้ปัญหาที่วิสัยได้เข้าไปพูดคุยเชิงประนีประนอมกับเจ้าแก้วผู้ประกอบการในพื้นที่แล้ว แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากทางเจ้าแก้วผู้ประกอบการมองว่าได้รับผลกระทบทำให้สูญเสียรายได้ อีกทั้งก็เป็นกิจการที่มีการสืบทอดกันมาในวงเครือญาติ หากมีการเจรจาสำเร็จในรุ่นปัจจุบันแล้ว ก็มีโอกาสสูงที่รุ่นต่อไปที่สืบทอดกิจการต่อจะเปลี่ยนแปลงและไม่เห็นด้วยกับหลักการประนีประนอมนี้ ดังนั้นวิธีการประนีประนอมกับเจ้าแก้วผู้ประกอบการจึงไม่มีความยั่งยืนและจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้จริงในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ทางวิสัยจึงได้พยายามคิดค้นโมเดลต้นแบบที่มีความเป็นไปได้สูงในการแก้ปัญหาหนี้สินขึ้นมา โดยวิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาหนี้สินของชาวประมงกลุ่มเป้าหมายก็คือ การโยกย้ายหนี้สินของชาวประมงที่ติดค้างกับเจ้าแก้วผู้ประกอบการไปอยู่กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอที่บริหารโดยสมาชิกของชาวประมงที่เป็นแกนนำ แต่การที่จะให้สหกรณ์สามารถที่จะรองรับ/รับโอนย้ายหนี้สินของชาวประมงจากเจ้าแก้วผู้ประกอบการมาอยู่กับตนเองได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่สหกรณ์จะต้องมีความเข้มแข็งโดยเฉพาะในแง่ของเงินทุนหมุนเวียนในการที่จะหมุนเวียนหรือจ่ายคืนให้เจ้าแก้วหรือปล่อยสินเชื่อแก่สมาชิกที่เป็นชาวประมง ซึ่งจากข้อมูลรายงานงบการเงินปีล่าสุดของสหกรณ์ฯ จะพบว่าสถานะทางการเงินของสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอในปัจจุบันไม่ได้มีเงินมากเพียงพอที่จะทำการโอนย้ายหนี้สินของชาวประมงจากเจ้าแก้วผู้ประกอบการเพื่อมาอยู่กับสหกรณ์ได้ ดังนั้นโมเดลต้นแบบในการแก้ปัญหาหนี้สินที่ผูกพันกับเจ้าแก้วผู้ประกอบการของชาวประมงพื้นบ้านกลุ่มเป้าหมาย คือ การยกระดับและสร้างความเข้มแข็งแก่สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ

จากข้อมูลบริบทและต้นทุนเดิมของสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอที่ได้กล่าวข้างต้น จะพบเห็นจุดแข็งด้านแกนนำที่ทำหน้าที่บริหารจัดการสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอที่มีความเข้มแข็งสามารถประคับประคองสหกรณ์ได้จนถึง ณ ปัจจุบัน ภายใต้ข้อจำกัดหลากหลายประการ ดังนั้นหากเสริมจุดแข็ง

ผลักดันและยกระดับสหกรณ์นี้ได้ก็จะสามารถสร้างผลกระทบต่อชุมชนปาตาติมอและกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่เป้าหมายได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเรื่องการแก้ปัญหาหนี้สินที่ผูกพันกับเจ้าเก่าหรือผู้อุปถัมภ์ และจากข้อมูลของสหกรณ์อิสลามในพื้นที่จะพบว่ามูลค่าธุรกิจของสหกรณ์อิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันมีมูลค่าที่สูงมาก นั่นคือ มากกว่า 90% ของจำนวนสหกรณ์อิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีมูลค่าธุรกิจสูงถึง 1.00 – 2.5 พันล้านบาท ซึ่งเมื่อย้อนกลับตอนที่สหกรณ์เหล่านี้เริ่มก่อตั้งก็จะพบว่ามีมูลค่าธุรกิจที่ไม่ค่อยสูงและเกือบทั้งหมดตั้งต้นจากห้องแถวเล็กๆ และใช้วิธีการระดมทุนจากสมาชิกและมีผลิตภัณฑ์ในรูปแบบของการปล่อยสินเชื่อให้กับสมาชิก แต่ด้วยจุดเด่นที่เป็นสินเชื่อแบบปลอดดอกเบีย ซึ่งถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม โดยโมเดลแนวทางในการยกระดับและเสริมความเข้มแข็งให้กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอที่ทีมวิจัยได้ออกแบบมีทั้งหมด 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพิ่มทุนหมุนเวียนให้กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ

ในขั้นตอนของการเพิ่มทุนหมุนเวียนให้กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอจะเริ่มจากการให้สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายสหกรณ์อิสลามในพื้นที่ภาคใต้ เนื่องจากจะทำให้เครือข่ายสหกรณ์อิสลามในพื้นที่ภาคใต้ให้ความช่วยเหลือและร่วมกันยกระดับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอได้ ไม่ว่าจะเป็นการขอรับเงินชะกาด (เนื่องจากสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอเข้าข่ายผู้มีสิทธิรับชะกาดตามที่บทบัญญัติศาสนาอิสลามกำหนด) และการขอกู้หรือยืมเงินจากเครือข่ายสหกรณ์เพื่อมาเป็นทุนหมุนเวียนในสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ ดังนั้นรูปแบบการเติมเงินทุนหมุนเวียนให้กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอจะมีด้วยกัน 2 ช่องทาง นั่นคือ 1) การขอรับเงินชะกาดจากเครือข่ายสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ ซึ่งการจ่ายชะกาดของหน่วยธุรกิจระดับสหกรณ์ตามบทบัญญัติศาสนาได้กำหนดไว้ในอัตราร้อยละ 2.5 ของเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดในรอบปี โดยเครือข่ายสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอจะต้องจ่ายชะกาดเฉลี่ยรวมกันทุกสหกรณ์จำนวน 46 สาขา ในปี 2567 ที่ผ่านมาประมาณ 15 ล้านบาท ดังนั้นหากทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอขอรับชะกาดจากเครือข่ายสหกรณ์อิสลามในยอด 1% ต่อปี จาก 15 ล้าน หรือ 150,000 บาท/ปี ก็จะทำให้ทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอมีเงินทุน 150,000 บาท/ปี เป็นระยะเวลา 9 ปี 2) การขอกู้หรือยืมจากเครือข่ายสหกรณ์อิสลามที่เป็นสมาชิกเป็นจำนวนเงิน 500,000 บาท/ปี เป็นระยะเวลา 9 ปี ซึ่งทางเครือข่ายสหกรณ์อิสลามจะคิดกำไรในอัตราร้อยละ 3 โดยให้ผ่อนชำระยอดทั้งหมดให้เสร็จภายในระยะเวลา 9 ปี ดังนั้นในระยะเวลา 9 ปี ของการขอรับเงินชะกาดและการขอกู้ยืมของสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ จะสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ยอดขอรับชะกาดและกู้ยืมจากเครือข่ายสหกรณ์อิสลามของสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ

ปีที่	เงินชะกาดที่ได้รับ (บาท/ปี)	ยืมสหกรณ์อิสลาม (บาท/ปี)	หนี้สหกรณ์บวกกำไร (บาท/ปี)	หนี้สะสม* (บาท/ปี)
1	150,000	500,000	515,000	515,000
2	150,000	500,000	515,000	1,030,000
3	150,000	500,000	515,000	1,545,000
4	150,000	500,000	515,000	2,060,000
5	150,000	500,000	515,000	2,575,000
6	150,000	500,000	515,000	3,090,000
7	150,000	500,000	515,000	3,605,000
8	150,000	500,000	515,000	4,120,000
9	150,000	500,000	515,000	4,635,000
รวม	1,350,000	4,500,000	4,635,000	

หมายเหตุ: * หนี้สะสมที่ติดค้างกับสหกรณ์เครือข่ายที่บวกกำไรร้อยละ 3 แล้ว

หลังจากที่สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอได้รับเงินชะกาดและเงินกู้ยืมจากเครือข่ายสหกรณ์อิสลามเรียบร้อยแล้ว รวมยอดเงิน 650,000 บาท โดยในปีแรกยอดเงินนี้จะถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 150,000 บาท ซึ่งเป็นเงินชะกาดและจะต้องใช้เฉพาะไปเคลียร์หนี้สินของชาวประมง (บางส่วน) เพียงอย่างเดียวตามบทบัญญัติศาสนากำหนด กรณีนี้ไม่สามารถนำไปใช้ในแนวทางอื่นๆ ได้(เงินให้เปล่าชาวประมงไม่ต้องคืน) ดังนั้นจะทำให้หนี้สินรวมของชาวประมงที่ติดค้างกับเจ้าเก่าหรือผู้อุปถัมภ์ ซึ่งมียอดเงินรวมประมาณ 5 ล้านบาทตามที่ได้นำเสนอแล้วก่อนหน้านี้อลดลงเหลือ 485,000 บาทในปีที่ 2 ตามปรากฏในตารางที่ 2 ส่วนอีก 5 แสน ที่กู้มาจากเครือข่ายสหกรณ์อิสลาม ทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอจะนำไปลงทุนสร้างคานเรือ เนื่องจากเป็นการลงทุนที่จะสร้างกำไรได้ในระยะยาวตามรายละเอียดที่นำเสนอในหัวข้อที่ถัดไป

ตารางที่ 2 ยอดหนี้สินลดลงที่ติดค้างเจ้าเก่าหลังจากนำเงินชะกาดและเงินกู้ยืมจากเครือข่ายสหกรณ์อิสลามไปจ่ายและโยกย้ายหนี้สินมาอยู่กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ ตามลำดับ (บาท/ปี)

ปีที่	หนี้เจ้าเก่า คงเหลือ	เงินชะกาดที่ ได้รับ	ยืมสหกรณ์ อิสลาม	หนี้สหกรณ์บวก กำไร	หนี้สะสม* (บาท/ปี)
1	5,000,000	150,000	500,000	515,000	515,000
2	4,850,000	150,000	500,000	515,000	1,030,000
3	4,200,000	150,000	500,000	515,000	1,545,000
4	3,550,000	150,000	500,000	515,000	2,060,000
5	2,900,000	150,000	500,000	515,000	2,575,000

6	2,250,000	150,000	500,000	515,000	3,090,000
7	1,600,000	150,000	500,000	515,000	3,605,000
8	950,000	150,000	500,000	515,000	4,120,000
9	300,000	150,000	500,000	515,000	4,635,000

หมายเหตุ: * หนี้สะสมที่ติดค้างกับสหกรณ์เครื่องที่บวกกำไรร้อยละ 3 แล้ว

นอกจากนี้เงินลงทุน 500,000 ที่นำเงินกู้ยืมจากเครือข่ายสหกรณ์อิสลามมาสร้างคานเรืออาจจะเอาจากเงินวักฟักได้เหมือนกัน เนื่องจากในความเป็นจริงการสร้างคานเรือต้องใช้เงินทั้งหมด 850,000 บาท เป็นค่าที่ดิน 350,000 บาท และก่อสร้างคานเรือรวมกับวัสดุอื่นอีกประมาณ 500,000 บาท แต่เงินค่าที่ดิน ณ ตอนนี้ทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอได้รับวักฟักจากบุคคลภายนอกแล้วจำนวน 350,000 บาท ดังนั้นอีก 500,000 บาท จะมาจากเงินกู้ยืมจากเครือข่ายสหกรณ์อิสลามตามรายละเอียดที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ หรืออาจจะมาจากเงินวักฟักในอนาคตอีกก็ได้ ซึ่งหาก 500,000 บาทได้มาจากเงินวักฟัก โมเดลการลงทุนและการกระจายของเงินลงทุนในการสร้างคานเรือและโยกย้ายหนี้สินของชาวประมงพื้นบ้านก็อาจจะแตกต่างจากโมเดลที่นำเสนอด้านบน แต่อาจจะมี ความแตกต่างกันไม่มากนัก ซึ่งในงานวิจัยนี้จะขอเสนอเฉพาะโมเดลใช้เงินกู้ยืมจากเครือข่ายสหกรณ์อิสลามมาลงทุนสร้างคานเรือให้กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านเพียงอย่างเดียว

ส่วนปีที่ 2 เงินชะกาดและเงินกู้ยืม 650,000 บาทที่ได้จากเครือข่ายสหกรณ์อิสลามทั้งหมดจะนำไปใช้เคลียร์หนี้สินชาวประมงเช่นกัน แต่จะมีวิธีที่แตกต่างกันนั่นคือ 150,000 บาท ซึ่งเป็นเงินชะกาด และจะต้องใช้เฉพาะไปเคลียร์หนี้สินของชาวประมง (ให้เปล่าไม่ต้องคืน) ส่วนอีก 500,000 บาท จะทำการโยกหนี้ของชาวบ้านให้มาอยู่กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ ทำให้หนี้สินของชาวประมงที่ติดค้างกับเจ้าแกลลดลงเหลือ 4,200,000 บาท ในปี 3 ส่วนยอดลดลง และคงเหลือของหนี้สินของชาวประมงพื้นบ้านที่ติดค้างกับเจ้าแกลหรือผู้อุปถัมภ์ในปี 4 - 9 จะปรากฏดังแสดงในตารางที่ 2 ดังนั้นเมื่อจำนวนปีเพิ่มขึ้นจะทำให้หนี้สินของชาวประมงที่ติดค้างกับเจ้าแกลหรือผู้อุปถัมภ์ลดลง เนื่องจากโยกย้ายหนี้ไปติดกับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอแทน และหนี้สินสะสมที่สหกรณ์ปาตาติมอติดค้างกับเครือข่ายสหกรณ์อิสลามจะค่อยๆ เพิ่มขึ้น โดยทางสหกรณ์จะโยกย้ายในรูปแบบของการปล่อยสินเชื่อ เนื่องจากชาวประมงเกือบทั้งหมดก็เป็นสมาชิกของสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมออยู่แล้ว และคิดอัตรากำไรร้อยละ 7 และให้ระยะเวลาผ่อนนาน 2 ปี ซึ่งหากมีการโยกย้ายหนี้สินของชาวประมงจากเจ้าแกลมูลค่า 40,000 บาท (สมมุติ) ยอดกำไรที่สหกรณ์จะได้รับและยอดผ่อนที่ชาวประมงพื้นบ้านต้องผ่อนแต่ละเดือนจะเท่ากับดังปรากฏในตารางที่ 3 และที่ 4 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ยอดกู้ยืม กำไร และยอดรวมที่ต้องชำระหากมีการโยกย้ายหนี้จำนวน 40,000 บาทจากเจ้าแก้ว

ยอดสินเชื่อ (บาท)	กำไร (บาท/2 ปี)	ยอดรวมที่ต้องชำระ (บาท /2 ปี)
40,000	2,800	42,800

ตารางที่ 4 ยอดผ่อนชำระในระยะเวลา 2 ปี ที่ชาวประมงจะต้องจ่ายคืนให้กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาตีโมหลังจากที่มีการโยกย้ายหนี้สินจากเจ้าแก้วแล้ว

เดือนที่	ค่าผ่อน (บาท/เดือน)	ยอดคงเหลือ (บาท)	เดือนที่	ค่าผ่อน (บาท/เดือน)	ยอดคงเหลือ (บาท)
1	1,783.33	41,016.67	13	1,783.33	19,616.67
2	1,783.33	39,233.33	14	1,783.33	17,833.33
3	1,783.33	37,450.00	15	1,783.33	16,050.00
4	1,783.33	35,666.67	16	1,783.33	14,266.67
5	1,783.33	33,883.33	17	1,783.33	12,483.33
6	1,783.33	32,100.00	18	1,783.33	10,700.00
7	1,783.33	30,316.67	19	1,783.33	8,916.67
8	1,783.33	28,533.33	20	1,783.33	7,133.33
9	1,783.33	26,750.00	21	1,783.33	5,350.00
10	1,783.33	24,966.67	22	1,783.33	3,566.67
11	1,783.33	23,183.33	23	1,783.33	1,783.33
12	1,783.33	21,400.00	24	1,783.33	0.00

ดังนั้นเมื่อครบระยะเวลา 2 ปี หลังจากที่ชาวประมงพื้นบ้านจ่ายคืนให้กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาตีโมเรียบร้อยแล้ว ก็จะทำให้ปีที่ 2 ทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาตีโมเกิดการเติมเงินเข้าสู่สหกรณ์ผ่านการปล่อยสินเชื่อที่เกิดจากการโยกย้ายจากเจ้าแก้วดังปรากฏในตารางที่ 5 โดยเงินที่เติมลงสู่สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาตีโมคือเงินที่ชาวประมงพื้นบ้านผ่อนชำระครบ 2 ปี และเงินกำไร 7% จากยอดปล่อยสินเชื่อทั้งหมด 500,000 บาท รวมทั้งหมด 535,000 บาท/ 2 ปี

ตารางที่ 5 การเติมเงินสู่สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาดิมอผ่านการปล่อยสินเชื่อที่เกิดจากการโยกย้ายหนี้สินจากเจ้าแก้งของชาวประมงพื้นบ้าน

ปีที่	หนี้เจ้าแก้ง คงเหลือ (บาท)	เงินชะกาด (บาท/ปี)	ยืมสหกรณ์ อิสลาม (บาท/ปี)	หนี้สหกรณ์ (บาท/ปี)	หนี้สะสม* (บาท/ปี)	เงินคืนจากการ ผ่อนชำระ (บาท/ปี)	กำไรจากการ ผ่อนชำระ (บาท/ปี)	เงินเติมสู่ สหกรณ์ (บาท/ปี)
1	5,000,000	150,000	500,000	515,000	515,000	นำเงินยืมไปลงทุนสร้างคานเรือ-		
2	4,850,000	150,000	500,000	515,000	1,030,000	เริ่มโยกย้ายหนี้และปล่อยสินเชื่อหนี้สินที่โยกย้าย		
3	4,200,000	150,000	500,000	515,000	1,545,000	-ปล่อยสินเชื่อผ่านไป 1 ปี จาก 2 ปี		
4	3,550,000	150,000	500,000	515,000	2,060,000	500,000	35,000	535,000
5	2,900,000	150,000	500,000	515,000	2,575,000		-	-
6	2,250,000	150,000	500,000	515,000	3,090,000	500,000	35,000	535,000
7	1,600,000	150,000	500,000	515,000	3,605,000		-	-
8	950,000	150,000	500,000	515,000	4,120,000	500,000	35,000	535,000
9	300,000	150,000	500,000	515,000	4,635,000		-	-
10						500,000	35,000	535,000
11							-	-
12						500,000	35,000	535,000
13							-	-
14						500,000	35,000	535,000
15							-	-
16						500,000	35,000	535,000
17							-	-
18						500,000	35,000	535,000
รวมยอดเงินทั้งหมดที่เติมเงินสหกรณ์หลังจากมีการดำเนินการตามโมเดลครบ 18 ปี								4,280,000

หมายเหตุ: * หนี้สะสมที่ติดค้างกับสหกรณ์เรือที่บวกกำไรร้อยละ 3 แล้ว

ส่วนการเติมเงินที่เกิดจากการนำเงิน 500,000 บาท งวดแรกไปลงทุนทำคานเรือเพื่อสร้างรายได้ให้กับสหกรณ์และสร้างอาชีพรายได้แก่สมาชิกสหกรณ์ฯ ที่เป็นช่างฝีมือที่มีทักษะการซ่อมเรือ จะมีรายละเอียดตั้งจะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

ขั้นตอนที่ 2 ส่งเสริมการลงทุนที่มีผลกำไรระยะยาว

หลังจากสามารถเพิ่มทุนหมุนเวียนให้กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอได้สำเร็จด้วยกลยุทธ์ข้อที่ 1 แล้ว (เติมทุนด้วยชะกาดและยืมสหกรณ์แม่) ในปีที่ 1 ก็จะนำเงินยืมจากสหกรณ์แม่จำนวน 500,000 บาท มาลงทุนสร้างคานเรือ ส่วนเงินทุนหมุนเวียนที่เหลือ (เงินชะกาด 150,000 บาท) ก็จะนำไปโยกย้ายหนี้สินของชาวประมงดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 1 โดยอีกช่องทางหนึ่งในการเติมเงินทุนหมุนเวียนให้กับสหกรณ์ คือ การส่งเสริมการลงทุนที่มีผลกำไรระยะยาว นั่นคือ การสร้างคานเรือ เนื่องจากสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอมีสมาชิกเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านที่มีเรือเป็นของตนเองจำนวน 80 ลำ เมื่อเรือมีอายุการใช้งาน 2-3 ปี ก็จะเกิดความเสียหายและชำรุด ทำให้เรือที่มีอายุการใช้งานมากกว่า 3 ปี จะต้องมีการซ่อมบำรุงอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (ครั้งละประมาณ 2 – 3 วันตามสภาพความเสียหาย) ซึ่งการซ่อมแซมเรือจำเป็นจะต้องลากเรือมาซ่อมบนคานเรือ ซึ่งที่ผ่านมาชาวประมงพื้นบ้านเหล่านี้ต้องไปเช่าคานเรือเอกชนในพื้นที่ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการประมาณ 2,000 – 3,000 บาท/วัน และจะใช้เวลาในการซ่อมเรือลำหนึ่งประมาณ 2 วัน (จ่ายค่าเช่าประมาณ 6,000 บาท/ปี/ลำ) ซึ่งยังไม่รวมกับการค่าอุปกรณ์สำหรับซ่อมบำรุงเครื่องยนต์เรือ ทาสีเรือ และเช็คสภาพเรือ รวมค่าใช้จ่ายไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท/ครั้ง/ปี โดยในการซ่อมเรื่อนั้นชาวประมงพื้นบ้านเป็นผู้ซ่อมเรือเอง เนื่องจากชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการซ่อมบำรุงเครื่องยนต์เรือ ทาสีเรือ และเช็คสภาพเรืออยู่แล้ว จึงไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มในส่วนนี้ ดังนั้นหากทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอสามารถลงทุนสร้างคานเรือเป็นของตนเองได้และปล่อยให้ชาวประมงที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายประมงพื้นบ้านในสังกัดตนเองทดแทนการไปเช่าคานเรือของเอกชนเหมือนในปัจจุบัน นอกจากจะทำให้สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอมีเงินทุนหมุนเวียนในสหกรณ์เพิ่มขึ้นแล้ว ยังสามารถปันผลกำไรจากการลงทุนให้กับสมาชิกของสหกรณ์ซึ่งก็เป็นชาวประมงพื้นบ้านในเครือข่ายได้อีกด้วย โดยตัวเลขเงินหมุนเวียนต่อปี ที่จะถูกเติมลงในสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ เมื่อสหกรณ์มีการลงทุนสร้างคานเรือเป็นของตนเองและปล่อยให้สมาชิกประมงพื้นบ้านทดแทนการเช่าของเอกชน ซึ่งจะพบว่าทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอจะมีรายได้รวมทั้งหมดจากการปล่อยให้คานเรือแก่สมาชิกประมาณ 640,000 บาท/ปี ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 รายได้จากการทำคานเรือภายใต้การดูแลของสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ

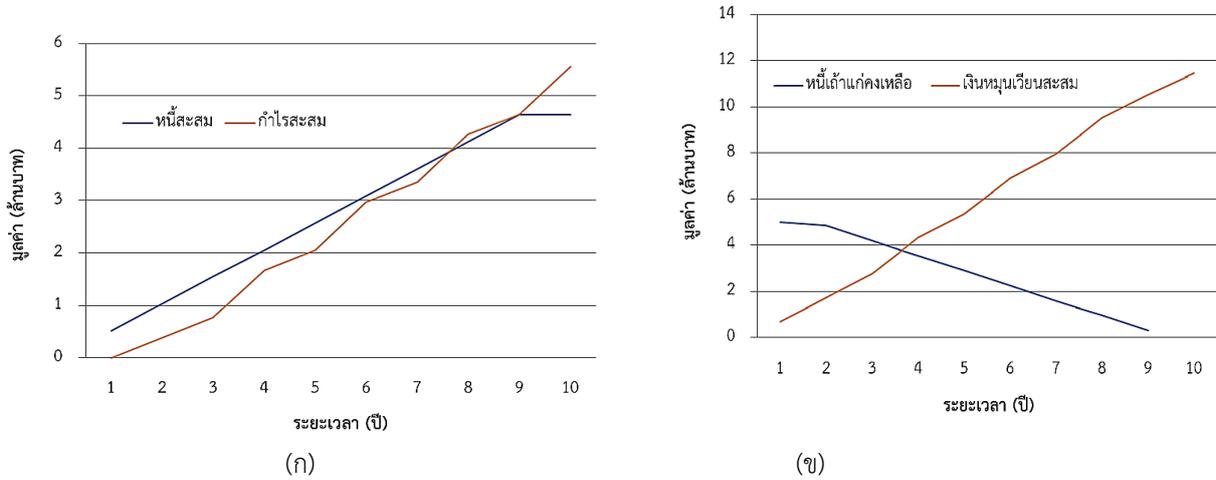
รายการ	จำนวนเงิน (บาท)
1. จำนวนเรือประมงพื้นบ้าน	80 ลำ
2. ค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่ (คานเรือ)	3,000 ลำ/วัน
3. ระยะเวลาซ่อมเรือ	2 วัน/ลำ
4. ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด (สี อุปกรณ์และวัสดุ)	2,000 บาท/ลำ
รายจ่ายทั้งหมด $(1 \times 2 \times 3) + (1 \times 4)$	= 640,000 บาท/ปี

จากตารางที่ 6 สามารถเห็นได้ชัดเจนว่าการทำคานเรือที่อยู่ภายใต้การดูแลของสหกรณ์ทำให้เกิดการเติมเงินเข้าสหกรณ์ 640,000 บาทต่อปี ซึ่งรายได้เหล่านี้สามารถนำไปบริหารจัดการสหกรณ์และสามารถนำมาปล่อยสินเชื่อให้กับสมาชิกของสหกรณ์ นอกจากนี้แล้วการทำคานเรือยังส่งผลทำให้เกิดการกระจายรายได้และการสร้างงานในชุมชน เนื่องจากชาวประมงที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการซ่อมเรือ หรือชาวประมงที่ว่างเว้นจากการทำประมงสามารถมารับจ้างซ่อมเรือได้ ดังนั้นการทำคานเรือไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับสหกรณ์ แต่ยังสามารถสร้างงานและกระจายรายได้ในชุมชน ซึ่งการซ่อมเรือแต่ละลำจะมีค่าจ้างซ่อมประมาณ 2,000 บาท/ลำ รวมเป็นรายได้ค่าจ้างจากการซ่อมเรือทั้งหมด 160,000 บาทต่อปี (2,000 บาท/ลำ × 80 ลำ) โดยช่างซ่อมเรือก็จะเป็นสมาชิกที่อยู่ในชมรมประมงพื้นบ้านและสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอ และมีจำนวนประมาณ 15 คน ดังนั้นจะทำให้ช่างซ่อมเรือมีรายได้เฉลี่ยต่อคน 10,666 บาทต่อปี (160,000 บาท / 15 คน) จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า จากรายได้ของการปล่อยเช่าคานเรือของสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอจำนวน 640,000 บาท/ปี จ่ายค่าจ้างช่างซ่อมเรือ 160,000 บาท/ปี คงเหลืออีก 480,000 บาท และหักไว้เป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงานและค่าเบ็ดเตล็ดอีกประมาณ 100,000 บาท ยอดคงเหลือสุทธิคือ 380,000 บาท ดังนั้นรายได้ (กำไร) เฉลี่ยสุทธิที่สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอจะเติมเงินทุนหมุนเวียนลงไปในสหกรณ์จากเงินกำไรเปิดเช่าคานแรกจะได้ประมาณ 380,000 บาท/ปี ซึ่งเงินส่วนนี้จะเติมเงินให้สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอทุกปี ปีละ 380,000 บาท หากคิดภายในระยะเวลา 18 ปี เงินที่ถูกเติมลงไปในสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอจากรายได้การเปิดเช่าคานเรือคิดเป็นมูลค่า 6,460,000 บาท (380,000 บาท/ปี × 17 ปี ปีแรกยังไม่มีรายได้) และเมื่อรวมเงินทั้งหมดที่ถูกเติมสู่สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอทั้งเงินที่มาจากเงินต้นที่ชาวประมงคืนกลับมาแก่สหกรณ์หลังจากขอกู้สินเชื่อไปครบ 2 ปี เงินกำไรร้อยละ 7 ที่ปล่อยสินเชื่อให้กับชาวประมงที่ทำการโยกย้ายหนี้สินจากเจ้าเก่าอยู่กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านและเงินกำไรจากการปล่อยเช่าคานเรือ จะพบว่า มีเงินเติมสู่สหกรณ์ปาตาติมอทั้งหมด 10,740,000 บาท ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 7 และเมื่อมีเงินเติมสู่สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอแล้ว ทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอก็สามารถนำเงินดังกล่าวไปจ่ายคืนกับเครือข่ายสหกรณ์อิสลามได้ โดยสามารถจ่ายคืนให้กับเครือข่ายสหกรณ์อิสลามได้ในปีที่ 2 ดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 8 และเมื่อจ่ายคืนเงินกู้ยืมของเครือข่ายสหกรณ์อิสลามครบ 9 ปี ปีที่ 10 จะทำให้สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอสามารถปลดหนี้ของชาวประมงพื้นบ้านที่ติดค้างกับเจ้าเก่าได้หมดครบ 5 ล้านบาท และยังสามารถจ่ายคืนหนี้สินสะสมทั้งหมดที่เกิดจากการกู้ยืมเครือข่ายสหกรณ์อิสลามได้หมด 4,635,000 บาท อีกทั้งทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอจะมีเงินสดเหลืออีกสำหรับนำไปต่อยอดต่ออีก 625,000 บาท (ปีที่ 10 ในตารางที่ 8) ซึ่งหากในปีที่ 10 ทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอไม่ได้นำเงินส่วนนี้ไปต่อยอดต่อในปีที่ 11 ทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติมอจะมีเงินเติมเข้าสู่สหกรณ์มูลค่า 380,000 บาท (เครื่องหมายลบในตารางหมายความว่าไม่หนี้หรือได้กำไรซึ่งเป็นกำไรจากรายได้คานเรือที่ได้ปีละ 380,000) และในปีที่ 12 จะมีเงินเติมเข้าสู่สหกรณ์มูลค่า 915,000 บาท ซึ่งเป็นกำไรหรือเงินเติมที่เกิดจากคานเรือที่จะมีรายได้เข้ามาปี

ละ 380,000 บวกกับเงินคืนชำระที่ชาวประมงพื้นบ้านผ่อนเงินกู้ครบ 2 ปี และเงินกำไรจากการปล่อยสินเชื่อ ร้อยละ 7 เงินเต็มจะสลับเข้าสหกรณ์ในลักษณะแบบนี้ปีเว้นปีตามลำดับดังปรากฏในตารางที่ 8 จนทำให้เมื่อ ทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาดิมอดำเนินกิจการครบ 18 ปี จะมีเงินสดในมือ 5,805,000 บาท

แต่ถ้าทางสหกรณ์นำเงินนำเงิน 625,000 บาท (ปีที่ 10 ในตารางที่ 8) ไปปล่อยสินเชื่อต่อให้กับสมาชิก ประมงพื้นบ้านในอัตราผลกำไรร้อยละ 7 ต่อ 2 ปีเหมือนเดิม ก็สามารถทำให้เงินเกิดการงอกเงยได้อีกดังแสดง ในตารางที่ 9 จนทำให้เมื่อทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาดิมอดำเนินกิจการครบ 18 ปี ทางสหกรณ์ประมง พื้นบ้านปาตาดิมอดจะมีเงินสดในมือ 6,929,650 บาท ดังปรากฏในตารางที่ 9 ดังนั้นเพียงเวลา 18 ปีของการ ดำเนินกิจการของสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาดิมอดตามโมเดลการแก้ปัญหาเรื่องหนี้สินและรายได้ของ ชาวประมงนี้ ทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาดิมอดสามารถปลดหนี้สินของชาวประมงที่ติดค้างกับเจ้าแก้ จำนวนมูลค่ามากถึง 5 ล้านบาท 9 ปี และสามารถคืนเงินกู้ยืมที่ยืมจากเครือข่ายสหกรณ์ประมงพื้นบ้านตาม ยอดทั้งหมดที่ได้กล่าวก่อนหน้าทั้งหมดภายในปีที่ 9 ด้วยเช่นกัน และยังทำให้ในปีที่ 18 ทางสหกรณ์ประมง พื้นบ้านปาตาดิมอดมีเงินสดมากเกือบ 7 ล้านบาท และมีสินทรัพย์ที่เกิดจากการนำเงินสดรวมกับคานเรือซึ่งมี มูลค่าประมาณ 1 ล้านบาท (ค่าลงทุนสร้าง 5 แสนบาท + ค่าที่ดิน 350,000 + มูลค่าเพิ่มเมื่อผ่านไป 18 ปีอีก ประมาณ 150,000 บาท) รวมมูลค่าสินทรัพย์อย่างน้อย 8 ล้านบาท ซึ่งยังไม่รวมสินทรัพย์อื่นๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ในระหว่างดำเนินการ

จากกราฟภาพที่ 2 (ก) แสดงผลการเพิ่มขึ้นของเงินทุนหมุนเวียนสะสม (เส้นสีส้ม) กับการลดลงของ หนี้สินเจ้าแก้ที่เป็นไปตามที่ได้นำเสนอไว้ตอนต้น นั่นคือจะพบว่าเงินทุนหมุนเวียนสะสมของสหกรณ์ประมง พื้นบ้านปาตาดิมอดจะเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกปีในขณะที่ หนี้สินเจ้าแก้ที่ชาวประมงพื้นบ้านติดค้างจะลดลง เนื่องจากเกิดการปลดหนี้ด้วยกลไกเกินขีดจำกัดที่สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาดิมอดได้รับปีละ 150,000 บาท และจากกลไกการโยกย้ายหนี้ของชาวประมงพื้นบ้านมาอยู่กับสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาดิมอดตามที่ได้กล่าว ไว้ตอนต้น ส่วนกราฟในภาพที่ 2 (ข) ก็แสดงการเพิ่มขึ้นของกำไรสะสมและหนี้สินสะสมของสหกรณ์ประมง พื้นบ้านปาตาดิมอด แต่หนี้สินสะสมทั้งหมดของสหกรณ์ปาตาดิมอดจะคงที่ในปีที่ 10 นั้นหมายความว่าในปีที่ 10 ทางสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาดิมอดจะไม่มีหนี้สินค้างค้างในสหกรณ์อีกต่อไป ดังที่ได้อธิบายไปแล้วก่อน หน้านี้

ภาพที่ 2 กราฟมูลค่าการลดลงและเพิ่มขึ้นของหนี้เจ้าแก่คงเหลือและเงินทุนหมุนเวียนสะสม ตามลำดับของสหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติโมในระยะเวลา 10 ปี

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยนี้เพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงหนี้สินครัวเรือนชาวประมงพื้นบ้านที่ผูกพันกับระบบเจ้าแก่หรือผู้อุปถัมภ์ และเพื่อค้นหาตัวแบบนวัตกรรมการแก้ปัญหาหนี้สินในระดับครัวเรือนของชาวประมงพื้นบ้านกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจากการศึกษาวิจัยได้พบว่าโมเดลตัวแบบนวัตกรรมบริหารจัดการความเสี่ยงด้านการจัดการหนี้สินและการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการรายได้ของชาวประมงพื้นบ้านที่มีหนี้สินผูกพันกับระบบเจ้าแก่หรือระบบอุปถัมภ์ผ่านกลไกการเข้ามาช่วยเหลือของสหกรณ์ชุมชน (สหกรณ์ประมงพื้นบ้านปาตาติโม) ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้น มีศักยภาพและมีโอกาสที่จะทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถหลุดพ้นจากภาวะหนี้สินนอกระบบที่ผูกพันกับเจ้าแก่หรือผู้อุปถัมภ์มาเป็นระยะเวลาช้านานได้จริง แต่ด้วยขีดความสามารถที่จำกัดของสหกรณ์ชุมชนในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องตั้งศักยภาพหรือจุดแข็งของสหกรณ์อิสลามในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานี้ด้วย ซึ่งพันธกิจการแก้ปัญหาสภาพคล่องทางเศรษฐกิจ ชุมชนก็เป็นหนึ่งในพันธกิจหลักของสหกรณ์อิสลามในพื้นที่อยู่แล้ว ประกอบกับกลไกชะกาดซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเชิงบังคับที่ศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้ให้สหกรณ์อิสลามจำเป็นต้องเสียชะกาดทุกปี อีกทั้งด้วยมูลค่าสินทรัพย์ของสหกรณ์อิสลามที่มีความเข้มแข็งจึงทำให้จำนวนเม็ดเงินชะกาดในแต่ละปีที่แต่ละสหกรณ์อิสลามในพื้นที่จะต้องจ่ายให้กับกลุ่มเป้าหมายจึงมีมูลค่าที่สูงตามไปด้วย โดยกลุ่มเป้าหมายที่มีสิทธิรับชะกาดที่กำหนดโดยบทบัญญัติศาสนาหนึ่งในนั้นก็คือกลุ่มที่ทำงานเพื่อแก้ปัญหาชุมชนหรือผู้ที่มีภาวะหนี้สิน เรื้อรัง ดังนั้นด้วยโอกาสนี้จึงทำให้โมเดลตัวแบบนวัตกรรมที่นำเสนอสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกับชุมชนเป้าหมายในโครงการวิจัย นอกจากนี้เมื่อมีการพิจารณาตัวแบบดังกล่าวที่ทีมวิจัยได้นำเสนอ ก็พบว่า แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินของชาวประมงพื้นบ้านที่ปรากฏตามกระบวนการที่ได้นำเสนอในตัวแบบ

ดังกล่าวก็ยังมีคามยั่งยืนอีกด้วย เนื่องจากกลไกในการแก้ปัญหาไม่ได้ใช้กลไกการเข้ามาช่วยเหลือจากสหกรณ์อิสลามที่มีความเข้มแข็งเพียงอย่างเดียว แต่นักวิจัยได้ออกแบบกลไกสำคัญผ่านการใช้ต้นทุนเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่เป้าหมายร่วมด้วย ดังนั้นการแก้ปัญหาหนี้สินชาวประมงพื้นบ้านที่ผูกพันกับระบบเก่าแก่หรือระบบผู้อุปถัมภ์ที่ฝังอยู่ในชุมชนนี้จึงมีโอกาสสำเร็จสูง และสามารถนำโมเดลนี้ไปใช้ในการแก้ปัญหาลักษณะเดียวกันกับชุมชนประมงพื้นบ้านอื่นๆ ที่มีบริบทชุมชน ต้นทุนเดิมในชุมชนและสภาพปัญหาที่ใกล้เคียงกับชุมชนเป้าหมายที่นักวิจัยได้ศึกษาในงานวิจัยได้

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิเคราะห์สภาพปัญหาหนี้สินของชาวประมงที่ผูกพันกับเจ้าเก่าหรือผู้อุปถัมภ์ และการศึกษาต้นทุนเดิมในพื้นที่ของชุมชนประมงพื้นบ้านเป้าหมาย เพื่อค้นหาและวิเคราะห์แนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว พบว่ายังมีแนวทางหรือโอกาสในการใช้ต้นทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชนที่มีความเข้มแข็งมาเป็นกลไกหลักสำคัญในการขับเคลื่อนและแก้ปัญหาภาวะมีหนี้สินเรื้อรังของชาวประมงพื้นบ้านได้ โดยอาศัย 2 กลไกหลักในการแก้ปัญหา คือ การเพิ่มทุนหมุนเวียนแก่สหกรณ์ชุมชน ผ่านการขอรับเงินชะกาตและการกู้ยืมจากเครือข่ายภาคีในพื้นที่ เช่น สหกรณ์อิสลาม เป็นต้น และการลงทุนบนฐานต้นทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อให้เกิดคามยั่งยืนในแง่รายได้และลดความเสี่ยงในการขาดทุน แต่อย่างไรก็แล้วแต่ความสำเร็จของการนำ 2 กลไกนี้ไปแก้ปัญหาเรื่องหนี้สินของชาวประมงพื้นบ้านที่ผูกพันกับเจ้าเก่าหรือผู้อุปถัมภ์จะบรรลุมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพบริบทของพื้นที่และต้นทุนเดิมของพื้นที่ด้วยเช่นกัน อีกทั้งเพื่อสร้างความยั่งยืนในการแก้ปัญหาหนี้สินนอกระบบของชาวประมงพื้นบ้าน พฤติกรรมการใช้ชีวิตและทักษะการบริหารจัดการหนี้สินของชาวประมงพื้นบ้านก็เป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องมีการพัฒนาและให้ความรู้ เนื่องจากโดยส่วนมากของชาวประมงมักจะมีพฤติกรรมการใช้ชีวิตและทักษะการบริหารจัดการหนี้สินที่น้อย เนื่องด้วยการมีความรู้การศึกษาที่น้อย และข้อจำกัดของรายได้ที่ไม่แน่นอนด้วยขีดความสามารถในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านต้องขึ้นอยู่กับสภาพอากาศด้วย ดังนั้นโมเดลตัวแบบการจัดการหนี้สินและการเพิ่มรายได้แก่ชุมชนประมงพื้นบ้านที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ ก็เป็นเพียงหนึ่งในโมเดลที่จะสามารถนำไปศึกษาต่อและทดลองใช้ต่อไปในพื้นที่อื่นๆ ที่มีบริบทและสภาพปัญหาที่ใกล้เคียงกัน

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากในโครงการวิจัยนี้ผู้วิจัยไม่ได้นำเสนอในมุมมองของเจ้าเก่าหรือผู้อุปถัมภ์ จึงอาจจะทำให้การนำเสนอข้อมูลในงานวิจัยนี้ได้นำเสนอในมุมมองเดียวแบบไม่รอบด้าน ดังนั้นให้สามารถทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาหนี้สินนอกระบบที่ชาวประมงพื้นบ้านผูกพันกับเจ้าเก่าหรือผู้อุปถัมภ์ให้มากขึ้น ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในอีกแง่มุมหนึ่งของเจ้าเก่าหรือผู้อุปถัมภ์ ถึงผลกระทบ ความเสี่ยงและความจำเป็นนำการปล่อยกู้แก่ชาวประมงพื้นบ้านด้วย

2. แนวทางในการแก้ปัญหาหนี้สินนอกระบบของชาวประมงที่ผูกพันกับเจ้าแก้มได้มีเพียงแค่วิธีทางที่ผู้วิจัยได้นำเสนอเพียงอย่างเดียว ในแต่ละบริบทและแต่ละพื้นที่ค่อนข้างจะมีความแตกต่างกันที่ซับซ้อน ดังนั้นในพื้นที่เป้าหมายที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอาจจะยังมีแนวทางอื่นๆ อีกที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหนี้สินของชาวประมงพื้น เช่น แนวทางการส่งเสริมอาชีพบนฐานวัตถุดิบที่ชาวประมงมี และแนวทางการส่งเสริมการตลาดและเพิ่มมูลค่าวัตถุดิบของชาวประมง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กวิณ มุสิกกา สุขชนนี เมธิโยธิน และบรรพต วิรุณราช. (2562). แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 7 (1), 111-125.
- ธัญญพัทธ์ วัฒนจิรพันธุ์ และจงจิต ลีอ่อนรัมย์.(2564).แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มเกษตรกรตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ.* 6 (6), 298-312.
- พงษ์ทิพย์ สำราญจิตต์ และคณะ.(2562). *โครงการสังเคราะห์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร.* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
- Bene, Christophe. (2003). When Fishery Rhymes with Poverty: A First Step Beyond the Old Parading on Poverty in Small-Scale Fisheries. *World Development.* 31 (6), 949-975.
- Channarongkol, S. (2011). *Approvat of the Farme's Welfare fund 500 milion bath.* Daliy Agricultural News. Bangkok: National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards.
- Kusnadi. (2003). *Akar kemiskinan komunitas Nelayan.* LKIS.Yokyakarta.
- Mengge, B.(2019). Fishing Community in Patron-Client Relationship and Exploitation (A Case of Smaii-Scale Fishing Community in Makassar). *International journal of Humanities and Social Science.* 9 (2), 110 - 117.
- Retnowati, E. (2011). Komunitas Nelayan Indonesia dalam Pusaran Kemiskinan Struktural (Pespektif Sosial, Ekonomi dan Hukum).*Perspektif.* 3, 149-159.
- Stein, Howard F. (1984). A Note on Patron-Client Therory. *Ethos Journal .*12 (1), 30-36.